

Nabokov briljerar över Gogol

Frågan är vad den stackars Gogol skulle anse om sitt eftermäle. Carina Källestål anmäler en briljant biografi.

En sorts böcker hittar man ofta i engelska och amerikanska boklädor men ytterst sällan i svenska. Det är böcker som i essäform tar upp ett författarskap, en forskare, en riktning inom konst, litteratur eller musik. Den lärda essän har kanske inte haft någon publik i Sverige eller också har aldrig något förlag vägat tro att en sådan publik finns.

Saklitteratur

Vladimir Nabokov
Gogol
Öv: Staffan Skott
Natur och Kultur, 1997

Nu trotsar det fina 75-årsjubilerande förlaget Natur och Kultur traditionen och ger ut en rysk författarskap som infallsrikt talar om en annan. Det är Vladimir Nabokovs redan 1944 utgivna och 1971 omarbetade essä om Nikolaj Gogol. Kanske har översättaren Staffan Skott, som uppenbarligen lagt ner både möda och kärlek i arbetet,

haft ett finger med i spelet. Hur som helst, det är ett gott val för att pröva den lärda essän på en svensk publik.

För just lärt i den gamla bemärkelsen är Nabokovs fria tänkande och associerande omkring Gogols författarskap. Den traditionstyngda föreläsningen av den språglärde professorn är ofta en underhållande genre närmare *show business* än pedagogik.

Så djupt förbunden med det ryska språket är Gogol att man inte kan njuta honom översatt. Dessutom dåligt översatt.

Förhoppningsvis på väg ut från våra universitet i takt med att studenterna blir medskapande i kunskapsprocessen, men som underhållningsform något att tänka på i vår alltmer informationståta värld.

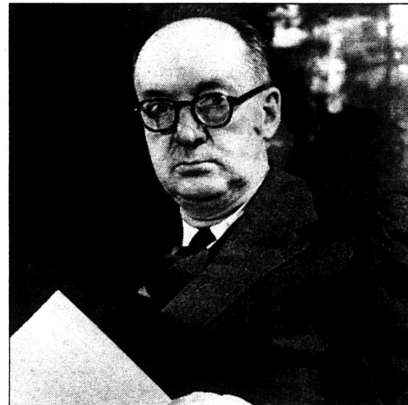
Nabokov skulle inte ha gjort sig som professor i rysk litteratur vid ett modernt universitet men kanske som föreläsare i radio eller TV. Nabokov, som 1899 föddes 90 år efter Gogol i samma Ryssland,

hade engelska som modersmål. Han blev språkvetare i England, emigrerade till Tyskland och tvingades av nazismen till USA. Hans mest kända roman är *Lolita*. I USA var han professor vid Cornell och det måste ha varit under den tiden som denna inspirerade föreläsning eller essä kom till.

Gogol, av många räknad som den allra störste av alla ryska författare, var uppenbarligen Nabokovs husgud även om hans *magnum opus* handlade om Puskjins verk *Jevgenij Onegin*. Gogol är författare till ett fåtal verk, mest kända är väl skådespelet *Revisor* (eller *Statsinspektören*) och romanen *Döda själar*. I essän försöker Nabokov varken reda ut vilka verk Gogol skrivit eller kronologin i hans skaparhistoria. Nej, Nabokov försöker förmedla en läsning av Gogol som uppfattar den storhet hos Gogol som Nabokov själv förnummit.

En skattretande figur

Essän inleds med ett parti ur Gogols *Ur en galnings dagbok*. Nabokov gör allt för att man som läsare ska förstå att Gogol var en galen, märklig, lite skattretande figur som trots allt var ett geni när det gällde att berätta historier. Historier som han ofta inte själv

Nabokov.
En lätt galen ryss skriver om en annan. Men Gogol skulle inte ta i Nabokovs Lolita med tång.

förstod vare sig innebörd eller effekter av om man får tro Nabokov. Ja, hela essän går faktiskt ut på att det i det hela taget är meningslöst att försöka begripa Gogol om man inte först bemödar sig om att lära sig ryska. Så djupt förbunden med det ryska språket är Gogol att man inte kan njuta honom översatt. Dessutom dåligt översatt.

Nabokov ransonerar inte giftigheterna mot de engelska översättningarna och Staffan Skott är i ett efterord inte snällare mot de svens-

ka. Det må vara hur det vill med det. Gogols är ett författarskap som man ändå kan söka sig till. Nabokovs essä har i likhet med alla lärda föreläsningar lite att ge den som verkligen söker ledning i sitt läsande. Den är mera en lysande föreställning av ett intellekt som både kräver och är värt beundran.

För det är ingen dålig prestation att på knappa 150 sidor berätta om en gammal rysk författare på ett sådant sätt att man road fortsätter att läsa. Det är Nabokovs tvärsäkerhet, hans intellektuella aristokrati, och hans rörande genikul som roar.

Tillsammans med det spänstiga språk som Nabokov ägde i överflöd blir det en trevlig lästund som gör en mera nyfiken på Nabokov än Gogol. Vilket väl alltid varit syftet med den lärda essän i allmänhet och denna i synnerhet.

CARINA KÄLLESTÅL

Bookerpriset säljer böcker

Augustpriset, som vanligen tilldelas Björn Ranelid, är modellerat efter det brittiska Bookerpriset. Men varför fungerar det senare som säljlok? För att det bråkas kring priset, gissar Karl Steinick.

hans ordinarie förlag inte punga ut med den halvmiljonen så han sålde sig till Harper Collins i stället och besparade därmed Jonathan Cape förlusten. Utan jämförelser i övrigt har Amis och Archer ett gemensamt, ingen av dem har vunnit den mest eftertraktade av de brittiska litterära utmärkelserna, Bookerpriset. Archer kommer förstås aldrig att göra det, det går bara till seriösa romaner, men Amis har varit ratad av andra skäl.

Litteratur kunde göras till spännande medial underhållning. Till och med vadslagningsbyråerna tog sig an Booker.

En rad faktorer spelade in men en av de väsentligaste var sannolikt Bookerpriset. Visserligen hade det instiftats redan 1968 men först kring åttiotalets början kom det att annata i mediernas fokus. En orsak var att striden år 1980 stod mellan två etablerade äldre herrar, William Golding och Anthony Burgess, och dessutom började priseremonin sändas direkt i TV med bättre marknadsföring än tidigare. Litteratur kunde göras till spännande medial underhållning. Till och med vadslagningsbyråerna tog sig an Booker.

Begåvning spelade in

Jodå, nog hade uppsvinget för den brittiska prosan med begåvning till göra också. Det var en osedvanligt god tillgång på talang under den begynnande Thatcher-eran, och det fanns en del värt att skriva om.

En stor förändring som avspeglar sig inte minst i Bookerpris-sammanhang är att brittisk litteratur inte längre är detsamma som litteratur skriven av infödda engelsmän. De gamla kolonierna har lämnat ett bidrag till moderlandets kulturutveckling som inte längre går att ignorera, och bland Bookers sex årliga nominerade romaner återfinns allt fler författare med afrikansk och indisk bakgrund och kanadensare, irländare och andra engelskspråkiga – dock inte medborgare i USA, som är uteslutna. 1981 fick Salman Rushdie ta emot priset och han kom att nomineras ytterligare tre gånger. Än har emellertid ingen tagit hem två Booker.

Prissumman är inte så blygsam – nu omkring tjugotusen pund, men framför allt kan vinnande bok räk-

na med en rejäl försäljningsökning. Eftersom tillkännagivandet sker den sista september blir det en given hård klapp i julstrumpan för litterärt intresserade. Dessutom kungörs de sex finalisterna ett antal veckor innan själva utdelningen äger rum så det finns tid för spekulationer och vadhållning, vilket ökar intresset ytterligare. Varje år är det därtill närmast ritual – liksom i Nobel-sammanhang – att hävda att fel vinnare utsetts. Ta Amis, till exempel, nog borde han åtminstone tagit sig till finalen någon gång?

Utän tvivel har Bookerpriset betytt mycket för att uppmärksamma den seriösa romanen, eller i alla fall sex av dem årligen. Det har efter uppsvinget för Booker tillkommit ett antal andra utmärkelser som också gör sitt till för att höja litteraturens synlighet, för att synas är att vara – eller bli en vara – också för litteraturen.

Lästips till den hugade

Michael Todds egen bok är värd att synas, inte bara för sitt originella grepp om litteraturen. Halvvägs kommer Todd nämligen på att han velat skriva en annan bok också förutom den om pengarna och läsandes krassare sidor. Då tar han itu med en snabbgenomgång av romaner han själv gillat under åren som gått och det ger en hel del lästips till den hugade. Den brittiska romanen handlar trots allt inte bara om pengar, även om en av de roligaste – Martin Amis *Money* – gör det. För bra för att vinlertid ingen tagit hem två Booker.

KARL STEINICK

Hade inte Virginia Woolf haft lite rånart att leva av, vore nog litteraturhistorien ett stort författarskap mindre. På sina romaner tjänade hon nämligen sällan mer än att det räckte till papper och bläck. Ett bottnar var 1921 då inkomsterna inte uppgick till mer än drygt tio pund.

Saklitteratur

Michael Todd
Consuming Fictions. The Booker Prize and Fiction in Britain Today
Bloomsbury, 1996

Ännå är det nu när till exempel Martin Amis lyckades tvinga till sig en halv miljon pund för sin senaste roman, *The Information*, en summa som förlaget aldrig lyckades få in på försäljningen. Ändå är detta hyfsade förskott smågodis jämfört med Jeffrey Archers tjuugo miljoner pund för tre blivande bästsäljare. Frågan är bara om ens de mest populära populärromaner motiverar sådana honorar. Det går säkert att göra förlust-er även på storfavoriter om de skall kosta så mycket att ha kvar i stallet. Vad Amis beträffar vill

Regndans i trettio

Såga vad man vill om reggen, regndans är den bra på. Ines Uusmann behöver ett lyft i opinionen (det räcker inte med att lyfta bort Olof Forssberg) och vad går upp mot trafiksäkerhet?

Mediavinkel

Vägverket har redan kläckt den så kallade nollvisionen, noll döda i trafiken. Syftet är att försäkra vägverket om nya investeringsmiljarder, planskilda korsningar och vägplaner för igelkottar och ankor. Uusmann har köpt konceptet. Trettio km/h i tätort! Här media ställer upp, trafikrapporterna är sedan Örtendahls tid rena transportkompaniet åt verket.

Förre regndansen avsåg nollgränsen, noll promille. Leif G W Persson konstaterade då att problemet inte är de som har 0,5 promille utan de som har två och tre. Och de skiter i reglerna. De skiter i trettiogränsen också. Men det är med trafikolyckorna som med kvinnomisshandeln, det är politiskt tjänligt att påstå att adre-nalinstinna hanner ligger bakom, inte spritmissbruk. Så dras skruven åt ännu ett varv.

KLAS HELMUT FASAN